

„W2.0“ viešoji erdvė: kinų diskursas Lietuvos „W2.0“ savilaidoje¹

ALINA ŽVINKLIENĖ

Lietuvos socialinių tyrimų centras

Santrauka. Pagrindinis straipsnio tikslas yra išskirti Lietuvos gyventojų nacionalinio identiteto, reprezentuojamo virtualioje erdvėje, pokyčius etninio kitioniškumo atžvilgiu. Šiam tikslui pasiekti buvo nagrinėjama „W2.0“ virtualios bendruomenės socialinė refleksija peržvelgus 2006–2008 ir 2013 m. interneto naujienų portale „Delfi“ skelbiamus straipsnius apie kinų įsikūrimą ir veiklą Lietuvoje. Šalutinis, bet ne mažiau reikšmingas klausimas yra virtualios erdvės supratimas kaip viešosios erdvės analoginės išraiškos ir, atitinkamai, virtualios erdvės galimybių panaudojimo identitetui ir jo raiškai formuoti bei atkurti, taip pat jam tirti. Tai savo ruožtu leidžia išplėsti žinias apie demokratizacijos procesus Lietuvoje.

Tyrimo rezultatai suteikia pagrindą manyti, kad pastarojo laikotarpio kinų invazijos į Lietuvą temos deaktualizavimas ir bendras nacionalinės virtualios erdvės kontrolės teisinis stiprinimas turi įtakos ne tiek sinofobinių nuotaikų kaitai, kiek jų viešam slopinimui bendrame politinio korektiškumo virtualioje viešojoje erdvėje plėtos kontekste.

Raktažodžiai: „W2.0“ viešoji erdvė, identitetas, orientalizmas, kinai, žiniasklaida, „W2.0“ bendruomenė, „Web 2.0“ bendruomenės savilaidai.

Keywords: W2.0 public sphere, identity, orientalism, Chinese, mass media, W2.0 community, users generated content.

Įvadas

Dabartiniai humanitariniai ir socialiniai mokslai pasižymi tarpdiscipliniškumu, atitinkamai nuolat kuriamos patobulintos ar alternatyvios teorijos, sampratos ir sąvokos. Tai galima lyginti su politiniu lygių galimybių principu: visi, nepriklausomai nuo bazinės disciplinos, turi lygias galimybes prisidėti gausinant mokslines žinias apie kokį nors reiškinį. Tarpdiscipliniškumo principo pripažinimas skatina bazinių disciplinų fragmentaciją, o nuo jų atskilę fragmentai

¹ 2004 m. interneto technologijos raida leido Timui O'Reilly'ui, „O'Reilly Media“ pirmininkui, pasiūlyti vadinamąją „Web 2.0“ koncepciją. „Web 2.0“ koncepcijos pagrindas – vartotojų generuojamas turinys (angl. *users generated content*). Žr.: <http://www.web2summit.com/web2011>. Šį terminą galima suprasti / išversti į lietuvių kalbą kaip savarankiškos leidybos mechanizmais vartotojų kuriamą turinį ar, paprasčiau, „Web 2.0“ bendruomenės savilaidą. Rusiškame vertime būtų galima pasinaudoti nusistovėjusiu terminu „самиздат“.

jungiasi į studijas. Matyt, ryškiausias šio proceso pavyzdys yra vadinamosios kultūros studijos, kurios vienija intelektualus, bandančius nustatyti jėgas, konstruojančias socialinę kasdienybę į refleksyvų tinklą. Filosofijos ir socialiniuose moksluose „refleksija“ (lot. *reflexio* – atgręžimas, perstatymas) paprastai reiškia žmogaus veiklą, nukreiptą į *Savo* ir (ar) *Kito* veiksmų ar socialinių ir kultūrinių reiškinių apmąstymą.

Internetas, nors ir tampa kasdienio gyvenimo dalimi, vis dar tradiciškai apibūdinamas „naujos informacijos perdavimo technologijos“, „komunikacijos priemonės“ ir „socialinės praktikos“ sąvokomis. Be abejo, lyginant, kada atsirado internetas ir kitos informacijos perdavimo priemonės, pavyzdžiui, rašiklis, knygų spausdinimo staklės, radijas, televizija, internetas kol kas yra paskutinė technologinė naujovė konstruojant ir atkuriant socialinę kasdienybę (tikrovę).

Neribotos interneto galimybės perduoti ir mainyti informaciją, t. y. bendrauti, ir interaktyvumas, leidžiantis dalyvauti komunikacijos procese, yra laikomas viena svarbiausių interneto populiarumo priežasčių (Ester, Vinken 2003). Kadangi komunikacija yra žmogaus veiklos pagrindas, daugelis socialinių praktikų rūšių interneto dėka gauna naują erdvę vystytis. Nuo tradicinių praktikų, kurias atlieka tikri veikėjai tikrame laike ir erdvėje, interneto praktikos skiriasi tuo, kad vyksta virtualioje tinklo erdvėje. Tačiau ši erdvė yra tvarkoma vadovaujantis panašumo į tikrąją erdvę principu. Pavyzdžiui, pirkimas internetu yra simuliacija, t. y. tikros socialinės praktikos virtualus analogas. Socialumo simuliacija yra įprastas visų socialinių interneto praktikų – bendravimo, laisvalaikio leidimo, darbo ir pan. bruožas. Spartus interneto skverbimasis į kasdieninį gyvenimą dažnai vadinamas informacine revoliucija; tai davė pagrindo teigti, kad atsirado informacinė ar skaitmeninė visuomenė (Castells 2001).

Interneto atsiradimas bei galima įtaka visuomenės ir demokratijos raidai tapo įvairių intelektualinių svarstymų objektu ir net priežastimi atsirasti naujai socialinių mokslų kryptčiai – virtualiajai (naujai) etnografijai. Virtualioji etnografija internetą laiko komunikacijos priemone ir socialiniu kontekstu (Hine 2000), pripažįsta virtualios bendruomenės egzistavimą ir interpretuoja kibernetinę erdvę kaip etnografinę tikrovę (Rheingold 1993; Jones 1998).

Nors interneto tyrimų daugėja, pastebėta, kad kol kas trūksta profesinių debatų virtualioje erdvėje apie interneto esmę ir reikšmę demokratijai (Ruiz et al. 2011). Interneto tyrėjai dažniau yra linkę susitelkti į interneto vartotojų sociodemografinius ypatumus ar elgseną, o ne atlikti būtent interneto etnografinius tyrimus (Garcia et al. 2009).

Galima manyti, kad dėl tam tikro humanitarinių ir socialinių mokslų atstovų akademinio konservatyvumo virtuali erdvė kol kas dar nelaikoma lygiaverte tikrajai erdvei. Be to, dar neįžvelgta virtualios erdvės produkcijos vertė, – iš tiesų tai yra naudingas empirinių duomenų šaltinis, kuriuo gali naudotis įvairių humanitarinių ir socialinių mokslų disciplinų tyrėjai.

Straipsnio tikslas – aptarti nacionalinę tapatybę ir jos raidos aspektus pasitelkiant interneto vartotojų generuojamo turinio (angl. *users generated content*), t. y. „Web 2.0“ savilaidos, analizę. Pagal socialinės refleksijos teoriją, „Web 2.0“ savilaida, t. y. tekstas, yra užfiksuotas tam tikros kultūros / visuomenės vertybių ir įsitikinimų atspindys.

Tapatybę suprantant kaip savojo *Aš* formavimą *Kito* atžvilgiu, iš daugybės asmenų, seniai gyvenančių Lietuvoje ar dar tik atvykusių į Lietuvą *Kitų* buvo pasirinkti tirti kinai – akivaizdžiai kitokios negu lietuviai rasės ir kultūros atstovai. Kadangi kinai be jokių abejonių reprezentuoja *Orient* – kultūrinius Rytus, tyrimo duomenims interpretuoti buvo pasitelkta orientalizmo koncepcija, kurią glaustai galima būtų apibūdinti kaip europiečio požiūrį (kontroliuojantį žvilgsnį) į neeuropietį bei jo kultūrą ir visuomenę. Tam tikra prasme tyrimo duomenys yra analizuojami iš vadinamosios skersinės (angl. *transversal*) perspektyvos², kuri tyrime yra suprantama kaip *refleksijos refleksija*, kylanti stebint ir interpretuojant socialinę praktiką.

Duomenų šaltiniui legitimizuoti straipsnyje trumpai aptariamas ir virtualios erdvės tyrimo galimybių kontekstas.

„W2.0“ viešosios erdvės nagrinėjimo galimybės

Skaitmeninės technologijos ir demokratija

Viešosios erdvės transformacijos, susijusios su demokratijos ar rinkos puoselėjimu, yra filosofinių ir sociologinių debatų apie skaitmenines technologijas esmė. Demokratijos normatyvinės politinės teorijos kontekste įtakinga Jürgeno Habermaso (1984) komunikacinio veiksmo teorija yra plačiai kritikuojama, tačiau bet kuriuose šių laikų akademiniuose debatuose apie viešąją erdvę ar viešosios nuomonės mechanizmus atsižvelgiama į jos postulatus. Viešoji erdvė yra suprantama kaip komunikacinė erdvė, skirta kurti viešajai nuomonei, ir, atitinkamai, kaip priemonė organizuoti viešąją nuomonę kaip politinę jėgą (Habermas 1989). Viešieji debatai, diskusijos, įvairių požiūrių ar nuomonių koku nors visuomenei aktualiu klausimu išsakymas yra laikomi etiniu ir racionali socialinio konstravimo procesu, pokyčių instrumentu (Habermas 1992). Laikantis nuomonės, kad dabartinė viešoji erdvė nyksta ir viena iš to išraiškų yra atstovaujamosios demokratijos krizė, manoma, jog internetas gali padėti atgaivinti viešąją erdvę, skatindamas politinius debatus ir įtraukdamas piliečius (Dahlberg 2001), nes užtikrina vieną iš esminių demokratijos bruožų – atvirą

² *Transversale*, „skirtingų aibių sistema“, yra svarbi sąvoka, vartojama diskrečiosios matematikos aibių teorijoje. Humanitariniuose ir socialiniuose moksluose terminas „skersinis“ (angl. *transverse* ar *transversal*) vartojamas įvairių idėjų ir kultūrų judėjimui, kuris daro įtaką būties ir mąstymo būdams šiuolaikinėje visuomenėje, nusakyti. Terminai „skersinis (transversinis) požiūris, vertybės“ ir pan. dažniausiai pasitelkiami tarpkultūrinio dialogo tyrimuose.

ir nevaržomą piliečių komunikaciją, kad ir kokia būtų jų kilmė, socialinis statusas ir pan. Virtuali erdvė, suteikianti galimybę vykti atviriems demokratiniams debatams, dažnai yra apibūdinama kaip antikinio graikiško poliso Agoros, Romos forumo ar Švietimo epochos buržuazinių kavinių skaitmeninė išraiška.

Nors manoma, kad virtuali erdvė atkuria viešųjų debatų reikšmę demokratijos raidai, šių debatų kokybės klausimas išlieka aktualus. Teigiama, kad „demokratiniais debatams gali būti suteikiamas kokybės ženklas tik debatų dalyviams pripažinus racionalius ir pagrįstus argumentus, nes tik racionalių kritiškų debatų metu formuojasi viešojo nuomonė ir politinė valia“ (Habermas 1989, 219).

Entuziastingus demokratinius lūkesčius, siejamus su internetu, šiek tiek slopina skeptiški teiginiai. Tvirtinama, kad veikiau verslo interesai, o ne demokratijos puoselėjimas, yra varomoji jėga, motyvuojanti piliečius išitraukti į virtualią erdvę. Pavyzdžiui, skaitmeninė žiniasklaida, suteikdama piliečiams viešą areną debatams, užtikrina ir didina vartotojo lojalumą (Vujnovic et al. 2010). Manoma, kad internetas greičiau įtraukia piliečius į kultūrinį-komunikacinį režimą, kuris drauge daro žalą liberaliai demokratijai ir individų autonomijai, nes informacinės technologijos stiprina dabartinės demokratijos komercializavimą (Fumaroli 1998) ir plečia galimybes vykdyti totalinę kontrolę (Rheingold 1993; Thornton 2001).

Nesigilinant į interneto entuziastų ir skeptikų debatų intelektualinius niuansus, verta prisiminti, kad visais laikais politinių debatų arenos (nesvarbu, ar tai – aristokratinis, ar buržuazinis salonas, kavinė, laikraštis, ar tiesiog turgus) egzistavimas buvo susijęs su verslo interesais. Taip pat visais laikais, t. y. nepriklausomai nuo komunikacijos priemonių išsivystymo lygio, būta piliečių minčių ir elgesio kontrolės mechanizmų.

Tapatybės ir žiniasklaidos santykis virtualioje erdvėje

Svarstant tapatybės ir žiniasklaidos santykio klausimą reikėtų trumpai apibrėžti tekste vartojamas „tapatybės“ ir „žiniasklaidos“ sąvokas bei apibūdinti tyrimų metodus.

„Tapatybės“ sąvoka vartojama siekiant aprašyti žmogaus suvokimą, kas *Aš* esu. Mokslinėse diskusijose apie šios sąvokos apibrėžimą šiuo metu vyrauja nuostata, kad tapatybė greičiau yra kintamoji *Aš* reikšmė negu fundamentalus ir fiksuotas *Aš* suvokimas. Šiuo atveju tapatybė yra suprantama kaip procesas, besiplėtojantis žmogui veikiant visuomenės socialinėje struktūroje ir išreiškiantis santykį tarp *Aš / Mes* ir *Kitas / Kiti*.

Yra pagrindo manyti, kad tapatybė atsiranda ir vystosi per dialoginius individų ir grupių santykius bei daugybę įvairių kalbų, diskursų ir simbolinių praktikų (Bachtin 1999; Gardiner, Bell 1998), taip pat kovojant dėl pripažinimo su „reikšmingais“ *Kitais*, t. y. tam tikrais žmonėmis, grupėmis ir net visu pasauliu (Taylor 1992). Sutinkant su teiginiu, kad *Kitas* (svetimas) prisideda prie

Aš įvaizdžio kūrimo ir tampa integralia *Aš* dalimi (Eco 1976), galima sutikti, jog *Aš / Mes* požiūris į *Kitą / Kitus* apibūdina ne tiek *Kitą / Kitus*, kiek *Aš / Mes*.

Kuriantis tapatybei, t. y. kovojant už savojo *Aš / Mes* pripažinimą, bene svarbiausias įrankis yra stereotipai. Bendrąja prasme stereotipai – tai supaprastintas žinojimas apie *Aš / Mes* ir *Kitus*, padedantis orientuotis ir įsitvirtinti socialinėje struktūroje. Stereotipų bruožas yra fiksuotas įvaizdis, kuriamas iš anksčiau susidarytų nuomonių apie tam tikrą socialinę kategoriją ir paprastai *a priori* taikomas visiems tos kategorijos nariams. Taigi stereotipai atspindi tiek tikėjimą, tiek ribotą žinojimą apie tam tikrą žmonių kategoriją ar socialinį reiškinį, todėl yra labai sunkiai įveikiami. Stereotipai sudaro diskurso branduolį. Diskursas gali būti suprantamas kaip teksto, socialinės tvarkos ir pan. suvokimo laukas. Nors yra naudojamas žmonėms komunikuojant, jis gali likti komunikacijos dalyvių nesuvoktas. Diskursas, t. y. prasmų laukas, kuria, leidžia ir drauge apriboja socialinio mąstymo ir, atitinkamai, veikimo būdus (Foucault 1998).

Nagrinėjant „tapatybės“ sąvokos ir tyrimų raidą pastebėta, kad daugelis mokslininkų painioja tapatybę, kaip praktikos kategoriją, ir tapatybę, kaip analizės kategoriją, ir linksta siūlyti patikslintus ar alternatyvius tapatybės apibrėžimus (Brubaker, Cooper 2000). Įvairūs tapatybės konceptualizacijos ir analizės būdai parodo sąvokos sudėtingumą ir tam tikrą neapčiuopiamumą, nesant išankstinio susitarimo. Tapatybė, kaip tariamoji (konvencinė) sąvoka, atitinkamai turėtų kvestionuoti ne tik bet kurių tapatybės tyrimų empirinių išraiškų patikimumą, bet ir pačią jų galimybę. Kita vertus, galima laikytis nuomonės, kad empiriniai duomenys apie tapatybę, t. y. *Aš / Mes* santykį su *Kitas / Kiti*, – tai užfiksuotos diskursyvinės praktikos, kurios, M. Foucault (1978) teigimu, visada įgyvendinamos vadovaujantis tam tikru paliepiamų ir draudimų sąvadu. Tad diskursyvinės praktikos, pvz., teksto skaitymas ar teksto kūrimas, gali būti vertinamos kaip tapatybės apraiškos, atskleidžiamos analizuojant teksto turinį.

Laikantis prielaidos, kad žiniasklaida, kaip skleidžiamos informacijos sistema, yra valdoma analogiškai, kaip ir bet kuri kita kultūros sistema, žiniasklaida gali būti suprantama ir kaip „socialinės tikrovės konstravimo kultūros sistema“ (Rothenbuhler 2005, 9), ir kaip viena iš diskursyvinių praktikų formų. Žiniasklaida, nors ir pretenduoja į „objektyvios“ informacijos pateikimo neutralumą, paprastai padeda „sukurti ir atkurti nelygiaverčius galios santykius tarp, pavyzdžiui, socialinių klasių, moterų ir vyrų, etninių-kultūrinių daugumų ir mažumų tokiais būdais, kuriais jos reprezentuoja dalykus ir lokalizuoja asmenis“ (Fairclough, Wodak 1997, 258, cit. iš Tereškinas 2007). Teiginys, kad žiniasklaida ne tik atspindi tikrovę, bet ir ją kuria, tikriausiai jau nebeginčytinas; vis dėlto teorinėms diskusijoms tebelieka atviras klausimas, kaip tai vyksta ir kiek veiksmingai socialinė tikrovė ir socialinės bei kultūrinės tapatybės yra konstruojamos.

Žiniasklaida gali būti analizuojama kaip tekstas, kaip kalbėjimo būdas, kaip pasilinksminimas ir net kaip galimybė dalyvauti demokratiniuose procesuose.

Žiniasklaidai tirti tradiciškai naudojama turinio (angl. *content*) analizė, leidžianti aprašyti kiekybinį, lyginamąjį ir sisteminį žiniasklaidos pranešimų turinį. Semiotinės ir diskurso analizės metu skiriama dėmesio ne įvaizdžiui, o reikšmei ir jos konstravimo mechanizmams. Žiniasklaidos studijos apima ir grįžtamąjį ryšį, t. y. auditorijos tyrimus, kurių metu siekiama nustatyti, kaip yra interpretuojami žiniasklaidos tekstai. Tačiau pažymėtina, kad poststruktūralistinis kiekybinių metodų ignoravimas ir gana neigiamas požiūris į „kiekybinę“ sociologiją sąlygoja tam tikrą tekstocentrizmą ir autorinės teksto interpretacijos tendenciją (Morley 1992). Nesigilinant į žiniasklaidos tyrimų metodų kritikos niuansus reikėtų pažymėti, kad perskyra tarp tyrimų rezultatų objektyvumo ar subjektyvumo reliatyvi, nes bet kurio tyrimo metodologija, ypač duomenų interpretacija, yra pasirenkama autoriaus (subjektyvi).

Kad užsitikrintų auditorijos dėmesį, dabartinė žiniasklaida laipsniškai įsisavina virtualią erdvę – internetą. Atsisakydama tradicinės materialios (popierinės) išraiškos, ji neatsisako *ketvirtosios valdžios* vaidmens ir toliau konstruoja socialinę tikrovę ir, atitinkamai, tapatybę. Galimybė rašyti komentarus apie kokią nors informaciją yra vienas iš modernių mechanizmų, paverčiančių auditoriją aktyviais bendradarbiais ir užtikrinančių auditorijos lojalumą tam tikram internetiniam (angl. *on-line*) leidiniui. Pastebėta, kad iš „Web 2.0“ savilaidos formų skaitytojų komentarai yra populiariausia auditorijos dalyvavimo forma (pagal kiekybę). Todėl daugelis internetinių leidinių suteikia savo skaitytojams platesnes galimybes įsitraukti į vadinamąją *dalyvavimo žurnalistiką*.

Žiniasklaidos ir auditorijos santykis gali būti vertinamas diskursyvinių praktikų kontekste: žiniasklaidos pateikiamas tekstas (informacija) tampa masalu auditorijos refleksijai sukelti. Auditorija, reflektuodama tam tikrą informaciją, gali įsitraukti į pavienių internetinės informacijos vartotojų debatus, užfiksuotus jų komentaruose. Žiniasklaidoje publikuojamų tekstų, ypač skirtų *Kitiems* aprašyti, refleksijų turinio analizė yra viena iš galimybių aptikti ir ištirti tapatybės apraiškas.

„W2.0“ tyrimai Lietuvoje

Virtualią erdvę, kaip etnografinę tikrovę, laipsniškai įsisavina ir Lietuvos tyrėjai. Interneto vartotojų „W2.0“ savilaidą (dažniausiai internetinių publikacijų komentarus), kaip empirinių duomenų šaltinį, savo tyrimuose panaudojo, pavyzdžiui, tautosakininkas Povilas Krikščiūnas (2004), kalbininkė Rūta Marcinkevičienė (2005), antropologės Vida Savoniakaitė (2003) ir Neringa Liubinienė (2006), etnologės Aurelija Drevel (2009) ir Irma Šidiškienė (2010), sociologė Alina Žvinklienė (2010, 2012) ir kiti.

Vieni pirmųjų interneto galimybių ir dalyvavimo demokratiniuose procesuose ryšio raidą nagrinėjo Rasa Baločkaitė, Eglė Butkevičienė, Eglė Vaidelytė ir Inga Vinogradnaitė (2008). Viena svarbiausių jų tyrimo išvadų yra ta, kad „[n]ors Lietuvos valdžios institucijos angažuojasi el. valdžios įgyvendinimui,

jų tikslai ir veiksmai nėra orientuoti į piliečių įtraukimą ir el. dalyvavimo skatinimą“ (Baločkaitė ir kt. 2008, 4). Remdamasis internetinių diskusijų homoseksualizmo klausimais stebėseną autorės teigia, jog „Lietuvoje viešąsias diskusijas apsunkina tai, kad nėra aiškaus susitarimo dėl pamatinių terminų ir dėl diskurso tvarkos“ (Baločkaitė ir kt. 2008, 19), t. y. kalbėjimą reguliuojančių taisyklių visumos pagal M. Foucault (1998) sampratą. Autorių nuomone apie diskusijų nacionalinėje „W2.0“ viešojoje erdvėje ribojimo priežastis yra pagrindo vertinti gana skeptiškai, pirma, dėl nepakankamo dėmesio „W2.0“ viešosios erdvės demokratiškumo specifikai ir, antra, pernelyg mechanistinio diskurso tvarkos sampratos taikymo analizuojant nacionalinę „W2.0“ savilaidą.

Bet kuriuo atveju yra priežasčių manyti, kad valdžios ar verslo (ne)skatinamos galimybės vykdyti viešus debatus nėra vienos pagrindinių priežasčių naudotis internetu. Pastaruoju metu atlikta reprezentatyvi Lietuvos gyventojų apklausa (2013) rodo, kad vartotojai internete dažniausiai skaito naujienų portalus, naudoja elektroniniu paštu ir pokalbių programomis, rečiausiai rašo tinklaraščius ir diskutuoja forumuose. Deja, klausimas apie grįžamojo ryšio, t. y. komentarų rašymo ar dalyvavimo internetinėse apklausose, populiarumą nebuvo įtrauktas į klausimyną ar bent pateiktas tyrimo duomenų publikacijoje³.

Remiantis informacija, paskelbta naujienų portale „Delfi“ 2013 m. liepos mėn., nacionalinę virtualiąją erdvę, kaip informacinių karų areną, nuolat stebi Lietuvos specialiųjų tarnybų ekspertai, analizuojantys „W2.0“ savilaidą. Publikacijos „Lietuvai paskelbtas karas komentaruose: kaip sumenkinti valstybingumą“⁴ pavadinimas ir turinys yra vienas iš *klasikinių* nacionalinės tapatybės konstravimo ir valdymo pavyzdžių. Visų pirma, ši publikacija yra proginė, t. y. paskelbta Karaliaus Mindaugo karūnavimo valstybės šventės išvakarėse. Antra, publikacijoje aiškiai nurodytas grėsmingas *Kitas*, t. y. valstybė, nuolat kelianti pavojų lietuvių nacionalinei savimonei ir Lietuvos valstybingumui. Be to, publikacijoje paryškintas specifinis tapatybės konstravimo ir žiniasklaidos „W2.0“ viešojoje erdvėje santykis: taigi, provokuojama „W2.0“ savilaida, tačiau publikacijos leidėjas (šiuo atveju naujienų portalas „Delfi“), suteikiantis erdvę skaitytojų socialinei refleksijai-komentarams ir užtikrinantis nuosavybės (autorinę) teisę į skaitytojų komentarus, teisiškai neatsako už tų komentarų turinį. Už šį turinį, (ne)atitinkantį Lietuvos Respublikos įstatymų, atsako tik komentaro autorius.

Teisinės atsakomybės „grėsmės“ nuolatinis viešinimas duoda pagrindo manyti, kad pastarojo meto „W2.0“ savilaidos leksiką ir turinį cenzūruoja jų

³ Žr.: <http://verslas.delfi.lt/media/kam-lietuviui-internetas.d?id=61935551#ixzz2aUmkubct>.

⁴ Žr.: <http://verslas.delfi.lt/media/lietuvai-paskelbtas-karas-komentaruose-kaip-sumenkinti-valstybinguma.d?id=61779959#ixzz2YHEdHERK>.

autoriai, tačiau tai nesumenkina „W2.0“ savilaidos, kaip nacionalinės tapatybės apraiškos empirinių duomenų šaltinio, vertės⁵.

Kinų diskursas Lietuvoje

Etnokultūrinis įvairinimas, tolerancija ir orientalizmas

Lietuvos nepriklausomybės atkūrimas 1990 m. ir įstojimas į Europos Sąjungą 2004 m. liberalizavo tarptautinį mobilumą – atsivėrė galimybės emigruoti ir imigruoti. Lietuvos piliečiai jau gali nuvykti į artimus ir tolimus egzotiškus kraštus, dėl įvairių socialinių priežasčių net ten įsikurti, o artimų ir tolimų egzotiškų kraštų piliečiai gavo tokią pačią galimybę atvykti į Lietuvą.

Dabartinė Lietuvos imigracijos politika vykdoma remiantis Europos Sąjungos bendrosios imigracijos politikos srityje nuostatomis ir atsižvelgiant į nacionalinius interesus. Trūkstamos darbo jėgos kompensavimas, selektyvumas ir lankstumas, suderinamumas, integravimas ir kompleksiskumas yra pagrindiniai Lietuvos imigracijos politikos principai⁶.

Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Lietuva išsiskiria iš kitų Europos Sąjungos šalių narių etniniu homogeniškumu. Lietuvių tautybės žmonių skaičius per pastaruosius trisdešimt metų viršija 80 proc. bendro Lietuvos gyventojų skaičiaus. Net ir turint galvoje nelegalios migracijos srautą, kuris gali padvigubinti ar net patrigubinti imigrantų skaičių Lietuvoje, imigrantų (palyginti su bendru Lietuvos piliečių, gyvenančių Lietuvoje, skaičiumi) tiek pirmaisiais metais šaliai įstojus į ES, tiek ekonominio klestėjimo, tiek dabartinės krizės laikotarpiu yra gana mažai. Migracijos departamento prie LR VRM duomenimis, imigrantų oficialiai yra ne daugiau kaip 1 proc. bendro Lietuvos piliečių, gyvenančių Lietuvoje, skaičiaus.

Lietuvos etninis ir rasinis homogeniškumas skatina labiau pastebėti bet kuriuos galimus kitos tautybės, ypač kitos rasės, asmenis Lietuvos visuomenėje. Kol kas Lietuva yra laikoma tranzitine šalimi imigrantams į Vakarų Europą, tačiau tai nesumažina tikimybės, kad Lietuvoje atsiras naujų nacionalinių mažumų. Ir pirmuoju, ir antruoju atveju etnokultūrinės aplinkos kaita ir (arba) įvairinimas per įvairių tautybių ir rasių atstovus išryškina nacionalinės tapatybės ypatumus ir veikia jos raidą.

⁵ Galima paminėti R. Baločkaitės ir kt. (2008, 40) pastabas šiuo klausimu: „Ko gero, viena iš esminių problemų viešose diskusijose – neiški perskyra tarp minties bei žodžio laisvės, iš vienos pusės, ir neapykantą (tautinę, rasinę, prieš homoseksualių asmenis nukreiptą) skatinančių kalbų. Pastaraisiais metais buvo iškelta nemažai bylų dėl neapykantą kurstančių pasisakymų interneto komentaruose; daugeliu atvejų kaltinamieji teigė nesuvokę savo veiksmų kaip „neapykantos kurstymo“ ir tvirtino tik naudojęsi LR Konstitucijos garantuojama minties ir žodžio laisve. Kai kuriais atvejais teismai atmetė suformuluotus kaltinimus, keletą kartų teismo sprendimai buvo apskųsti aukštesnėms instancijoms, ir galiausiai kaltinimai – panaikinti. Tai rodo, kad net teismų sistemoje nėra susiformavusios vieningos nuostatos apie tai, kur baigiasi žodžio laisvė ir prasideda neapykantos kurstymas“.

⁶ http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332671&p_query=&p_tr2=.

Konstruojant tapatybę, dialogas tarp *Aš / Mes* ir *Kitas / Kiti* yra grindžiamas atstumu, kurio įsivaizduojamas atskaitos taškas yra *Aš / Mes* susitapatinimas su *Kitu / Kitais*, tarpinis taškas – tolerancija *Kitam / Kitiems*, užbaigos taškas – ksenofobija *Kito / Kitų* atžvilgiu⁷.

Ilgą laiką Lietuva suvokiama ir vaizduojama kaip tolerantiška, daugiatautė visuomenė net tautinės valstybės (angl. *nation state*) kūrimo ir atkūrimo laikotarpiu⁸. Atsikuriančios Lietuvos valstybės tolerancijos kitataučių atžvilgiu priežastimi galima laikyti ir *imperinę*, nuo Baltijos iki Juodosios jūros nusidriekusi kunigaikštystės šlovinamą praeitį ir Vakarų tipo demokratinės valstybės (grindžiamos lygių teisių ir galimybių principu ir manifestavimo būtinybe) bei šalies etninės struktūros savitumą.

Tolerantiškos kitataučių atžvilgiu Lietuvos įvaizdis buvo smarkiai pažeistas, įvykus pirmosioms jaunų neonacistų (angl. *skinhead* – skustagalvių) eitynėms Vilniaus miesto centrinėmis gatvėmis per Lietuvos nepriklausomybės metines 2008 m. kovo 11 d. Naujienų portalo „Delfi“ užsakymu 2008 m. bendrovių RAIT ir „Spinter tyrimai“ atliktos reprezentatyvios apklausos (netrukus po Lietuvos žiniasklaidoje plačiai svarstyto rasistinio tamsiaodės Lietuvos šou verslo atstovės užpuolimo) parodė, kad Lietuvos gyventojų tolerancija kitų, ne baltųjų, rasių atstovų atžvilgiu yra greičiau ideologinės, o ne socialinės praktikos⁹. Viešosios nuomonės apklausų duomenys duoda pagrindo manyti, kad Lietuvos visuomenė gal ir nepasirūpina ypatinga tolerancija *kitoniškumo* atžvilgiu, tačiau iš esmės nepritaria viešam jos demonstravimui. Socialinė praktika rodo, kad ksenofobija ir rasizmas daugiausia yra latentinės būklės, nors požiūrio į *Kitus* tvirtumas ir kryptingumas ganėtinai priklauso nuo žiniasklaidos veiksmų, skatinančių socialiai reflektuoti vieną ar kitą tautinę grupę. Kasmetinės skustagalvių eitynės liudija, kad etninis *kitoniškumas* yra idėja, pagal kurią potencialiai galima mobilizuoti žmones imtis bet kokių organizuotų veiksmų. Taigi, Lietuvoje, be tradicinių rusų ir žydų, akivaizdus rasinis *kitoniškumas* taip pat gali tapti neonacistinių manifestacijų taikiniu.

Beje, populiarių etninio atstumo tyrimų duomenys gali būti interpretuojami kaip *orientalizmo* empirinė išraiška¹⁰. Remiantis Edwardo Wadie

⁷ Bendrąja žodžio prasme tolerancija (lot. *tolerare* – iškęsti, pakelti) reiškia pakantumą *Kito / Kitų* pažiūroms, gyvensenai ir pan. Iš esmės tolerancija – tai skirtumų pripažinimas, bet nebūtinai palankumas. Todėl tolerancija gali būti suprantama kaip viena subtiliausių *kitoniškumo* diskriminacijos formų, kuri „civilizuotame pasaulyje“ gali būti reiškia elementariausiu *Kito / Kitų* ignoravimu. Tolerancijos antitezė yra ksenofobija. Bendrąja žodžio prasme ksenofobija (iš graikų k. *ξένος* – užsienietis, keistuolis, *φόβος* – baimė) yra *kitoniškumo* baimė, kuri gali paskatinti neapkęsti *kitoniškumo*. Ksenofobija pasireiškia nepalankumu, prieššikumu kitokios tautybės, rasės, religijos, kultūros atstovų atžvilgiu, jų vengimu ir gali virsti agresyviu smurtu. Taigi rasizmas gali būti suprantamas kaip viena iš ksenofobijos formų.

⁸ Lietuvos pilietybės suteikimo visiems nuolatiniais Lietuvos gyventojams (iki 1991 m. liepos mėn.) *nulinis* variantas yra laikomas svarbiausiu įrodymu, kad visuomenė yra tolerantiška ir kad laikomasi valstybinės nacionalinės lygybės politikos.

⁹ Žr.: Spinter tyrimai, 2008. www.delfi.lt/archive/article.php?id=17015146&categoryID=7&ndate=1210712400.

¹⁰ Žodžiu „Orient“ dažnai apibūdinama ne tiek geografinė (angl. *East*), kiek kultūrinė (angl. *Orient*) Vakarų ir Rytų priešprieša; pastarąją įkūnija absoliutaus *Kito* įvaizdis.

Saido veikalų „Orientalizmas“ (1978), orientalizmu paprastai vadinamas pažinimo būdas, kai tyrimo objektas pažįstamas tiek, kiek tai leidžia vienos civilizacijos atstovui kontroliuoti kitos civilizacijos atstovus, paisant savo interesų¹¹. Orientalizmas yra daugialypė samprata, apimanti ir tekstus, ir mąstymo būdą, ir korporacinę instituciją, ir politinę Vakarų ir Rytų santykių doktriną. „Orientalizmo“ sąvoka dažnai vartojama apibūdinti etnocentrizmui, eurocentrizmui, neigiamam ne Vakarų visuomenių stereotipizavimui ir kultūrinėms reprezentacijoms. Apskritai orientalizmas yra Vakarų hegemonijos instrumentas¹². Vienas iš svarbių orientalizmo koncepcijos aspektų yra kritinis požiūris į tai, ką Rudyardas Kiplingas pavadino *baltojo žmogaus našta*¹³. Galima manyti, kad poimperiniame pasaulyje *baltojo žmogaus našta* laipsniškai išstumia baltojo žmogaus narcisizmas, t. y. tikėjimas savo (europietiškosios) kultūros savaimine verte ir pranašumu neeuropietiškų kultūrų atžvilgiu. Taigi, orientalizmo koncepcija yra tarpinė, palyginti su europiečio požiūriu (kontroliuojančio žvilgsnio) į neeuropietį ir jo kultūrą bei visuomenę galimais interpretacijos būdais.

Etninio atstumo Lietuvoje (pavyzdžiui, kaimynų pasirinkimo) ilgamečiai tyrimai leidžia manyti, kad orientalizmas yra populiarus diskurso svari sude-damoji dalis. Ji savo ruožtu yra struktūruojama pagal tautybes ir rases. 2008 m. tyrimo metu paaiškėjo, kad iš „dviejų blogybių“ Lietuvos gyventojas kaimynų greičiau pasirinktų geltonodį kiną negu juodaodį ir tuo labiau – romą (Dirgītė 2008).

Geltonasis pavojus Lietuvoje: tyrimo idėja

Kinų klausimas sudaro svarią *geltonojo pavojaus* diskurso dalį. Geltonasis pavojus (angl. *Yellow Peril*, vok. *Gelbe Gefahr*, rus. *Желтая опасность*) – tai metafora, vartojama gausioms Azijos tautoms ir jų potencialiai agresijai apibūdinti. Terminas atsirado XIX a. pabaigoje, kai kinų darbininkai ėmė imigruoti į Jungtines Amerikos Valstijas, Britanijos imperijos Pietryčių Azijos kolonijas, Rusijos imperijos Tolimuosius Rytus ir pan., o XX a. viduryje jis paprastai buvo siejamas su japonų karine ekspansija. Dabar minėtas terminas dažniausiai yra etniškai specifikuojamas kaip *kinų pavojus*, nes siejamas su augančia Kinijos galia, kuri kelia ypatingą susirūpinimą tokiems Kinijos kaimynams kaip Japonija, Pietryčių Azijos valstybės, Rusija, Kazachstanas.

¹¹ „Orientalizmo“ sąvoka savotiškai atkartoja ir empiriškai papildoma Michelio Foucault (1978) „galios mikrofizikos“ koncepciją: galia sukuria žinojimą, galia ir žinojimas yra tiesiogiai tarpusavyje susiję; galios santykį visada atitinka tam tikra žinojimo sritis, o žinojimas visada suponuoja ir formuoja galios santykį.

¹² Hegemonija gali būti suprantama kaip „paprastas“ dominavimas arba, Antonio Gramscio (1959) žodžiais, kaip moralinio ir intelektualinio, apskritai – kultūrinio vadovavimo strategija, kuri tam tikru laipsniu yra pripažįstama tų, kuriems vadovaujama.

¹³ Rudyardo Kiplingo (1899) eilėraštis. Žr.: http://www.poetryloverspage.com/poets/kipling/white_mans_burden.html.

Manoma, kad *kinų pavojus* yra labiau potencialus negu aktualus dėl pačios Kinijos vidinių problemų, tačiau tarp veiksmų, kurie paskatino atsirasti „kinų pavojaus“ sąvoką, dažniausiai nurodomi šie: sparti ekonomikos raida 1978–1992 m., autoritarinė politinė sistema, karinės jėgos augimas, sukeliantis disputus apie pasienio teritorijas, auganti Kinijos vyriausybės vieša baimė dėl šalies politinio ir ekonominio žlugimo bei kinų nacionalizmo, ypač anti-amerikietiško jausmų (Yee, Storey 2002).

Tačiau Kinija tradiciškai baugina visą likusį Vakarų pasaulį savo milžiniškais žmogiškaisiais ištekliais. Dalis kinų imigruodami sukuria diasporą¹⁴, kartais sugebančią reikšmingai keisti tikslo šalies etninę struktūrą ir paveikti vietinės ekonomikos struktūrą bei raidą. Kinų sugebėjimas išgyventi ir susikurti *gyvenamąją erdvę* bet kurioje svetimoje šalyje (jį iš dalies sąlygoja jų ypatingas susitelkimas ir specifinis, bet labai veiksmingas draugijų organizavimasis, kurį valdžios atstovams sunku kontroliuoti) yra vienas iš išskirtinių kinų diasporos bruožų (Takaki 1989; Cohen 1997; Larin 2009).

Dabartinė Kinija išlieka pagrindinis imigrantų šaltinis į Lotynų Amerikos, Rytų Europos ir industrines šalis. Akivaizdus kinų ir vietinių kultūrų skirtumas bei dažnai neišsugdyti tarpkultūrinės komunikacijos įgūdžiai skatina vietinių gyventojų sinofobinius jausmus¹⁵, kurie dažnai perauga į prievartą prieš kinus (Pieke 2004). Nepaisant *geltonojo* ar *kinų* pavojaus, kinai tradiciškai išlieka labai patraukli darbo jėga darbdaviams, ypač kai reikia didelės fizinės jėgos. Apibūdinant kinus darbininkus, visada išskiriamas jų darbštumas, disciplina ir neišrankumas. Rusijos imperijos laikais didžiausiomis kinų ydomis buvo laikoma opiumo rūkymas ir potraukis prie azartinių lošimų (Larin 2009). Šių laikų tyrėjai vengia neigiamų charakteristikų ir pabrėžia vyraujančią nuomonę apie kinus kaip sunkiai dirbančius, negeriančius, nelinkusius nusikalsti ir darbdaviams paklusnius darbuotojus (Sadovskaya 2007; Larin 2009).

Kalbėti apie kinų migraciją į Lietuvą tikriausiai būtų galima siejant su kinų migracija į Rusiją, kurioje kinų diaspora egzistuoja nuo XIX a. vidurio. Nors Lietuva buvo Rusijos imperijos dalis, dėl atstumo vargu ar daug kinų, išskyrus pavienius komersantus ar karo sumaištyje pasiklydusius užverbuotus darbininkus, pasiekė Lietuvos teritoriją iki Lietuvos valstybės atkūrimo 1918 m. XX a. 6-ajame dešimtmetyje, kai Tarybų Sąjunga ir Kinijos Liaudies Respublika palaikė artimus ryšius, panašu, kad Lietuva vis dar nebuvo kinų darbo ir (ar) mokslo migracijos taikiny¹⁶.

Dabartinės kinų migracijos į Lietuvą ištakas ir sąlygas tenka svarstyti žvelgiant į politinius ir ekonominius pokyčius Centrinėje ir Rytų Europoje bei Kinijoje XX a. 9-ojo dešimtmečio pabaigoje ir 10-ojo dešimtmečio pradžioje.

¹⁴ Dabar diaspora apibendrintai suprantama kaip transnacionalinė socialinė organizacija, susijusi su kilmės ir įsikūrimo visuomenėmis.

¹⁵ Sinofobija (iš graikų k. *Sinae* „kinai“ + *φῶβος* – *phobos* „baimė“) – Kinijos ir kinų baimė ar nemėgimas. Atitinkamai, sinofilija (iš graikų k. *Sinae* „kinai“ + *φιλία* – *philia* „meilė, draugystė“) – meilė, draugiškas požiūris į Kiniją, jos kultūrą, žmones.

¹⁶ Be abejo, tuo galėtų pasidomėti Lietuvos istorikai ir migracijos tyrėjai.

Apibendrinant galima teigti, kad kinų migracija į Lietuvą yra bendrų migracinių srautų, einančių iš Rytų (dažniausiai per Rusijos Federacijos teritoriją), sudėtinė dalis.

Susidomėti kinais paskatino tam tikras jų *nematomas matomumas* Lietuvoje, palyginti su kitomis Europos Sąjungos ar buvusiomis Tarybų Sąjungos šalimis. O jų veiklos produktų – įvairios paskirties buitinių prekių ir tekstilės, atsiradusios Lietuvoje praktiškai kartu su nepriklausomybe, bei jų buvimo ženklų (daugiausia restoranų, parduotuvių ir masažo salonų) Lietuvos miestuose tampa vis daugiau. Kinų įsikūrimo ir diasporos atsiradimo kitose šalyse patirtis (Cohen 1997) dar kartą įtikina, kad tarp galimų naujų etninių mažumų Lietuvoje turėtų būti ir kinų.

Remiantis Migracijos departamento prie LR VRM duomenimis, iš daugiau negu 1,3 mlrd. Kinijos gyventojų šiuo metu ne daugiau kaip trys šimtai kinų gyvena Lietuvoje. Šis skaičius tarsi patvirtina nuomonę, kad Lietuva (kol kas) nėra labai populiari šalis tarp užsieniečių, įskaitant kinus. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį, kad kinų, turinčių ilgalaikį leidimą gyventi Lietuvoje, sparčiai daugėja: per pastaruosius penkerius metus jų skaičius išaugo beveik aštuonis kartus, t. y. nuo 9 asmenų 2005 m. iki 72 – 2010 m. pradžioje¹⁷. Šis augimas duoda pagrindo kalbėti apie galimybę Lietuvoje susiburti pastoviai kinų bendruomenei. 2007–2008 m. straipsnio autorės kalbinti respondentai, turintys tiesioginių kontaktų su kinais ir jų neturintys, į klausimą: „Kiek, Jūsų nuomone, šiuo metu gyvena kinų Lietuvoje?“ dažniausiai atsakydavo trumpai – „Daug“, o paprašius nurodyti konkretų skaičių, šis įvairavo nuo 3 000 iki 5 000 tūkst. Taigi įsivaizduojamas kinų, gyvenančių Lietuvoje, skaičius gali viršyti jų tikrąjį skaičių net dešimt ir daugiau kartų.

Prieš keletą metų Lietuvos žiniasklaidoje ir komercinėje reklamoje kinų tematika, dažniausiai susijusi su imigracijos problemomis, buvo gana populiari. Šiuo metu žiniasklaidos dėmesys Kinijai daugiausia sutelkiamas ties dideliu ekonominiu Kinijos potencialu ir galimybėmis pritraukti šios šalies investicijų į Lietuvos ūkį. Galima teigti, kad, atsižvelgiant vien į skirtingas Lietuvos ir Kinijos *svorio kategorijas* (t. y. kiekybinius rodiklius, pavyzdžiui, teritoriją ar gyventojų skaičių), dėl politinių Berlyno ir Didžiosios Kinijos sienų „griovimo“ bei globalizacijos įtakos ne lietuviai atrado kinus, o kinai turėjo atvykti Lietuvą ir patekti į lietuviškos socialinės refleksijos akiratį. Tačiau net ir be žiniasklaidos indėlio yra pagrindo manyti, kad tam tikras „populiarus“ ar „liaudiškas“ kinų diskursas, t. y. prasių laukas, susijęs su kinais, Kinija, kinų civilizacija ir pan., Lietuvoje egzistuoja.

Kinų diskurso Lietuvoje tyrimo (Žvinklienė 2010) ir jo tąsos šiame straipsnyje lemiamu veiksniu tapo ne tiek galimybės analizuoti publikacijų, paskelbtų naujienų portale „Delfi“, turinį, kiek interneto ypatumas, leidžiantis santykinai mažomis sąnaudomis pasiekti, rinkti ir išsaugoti „W2.0“ savilaidos medžiagą.

¹⁷ Žr.: *Migracijos metraštis*, 2005, 2006, 2007, 2009.

Šiame tyrime toji medžiaga yra vartotojų grįžtamasis ryšys (angl. *feedback*) – skelbiamos informacijos komentarai.

Kinų imigracijos tema naujienų portale „Delfi“

Vieno populiariausių Lietuvoje naujienų portalo „Delfi“ duomenimis, jis buvo pirmasis naujienų portalas Lietuvoje, suteikęs galimybę skaitytojams pareikšti savo necenzūruojamą nuomonę ir be išankstinės registracijos¹⁸. Bet kurio naujienų portalo praktikoje bet kokia informacija (publikacija) bent keletui valandų yra įdedama į pirmąjį elektroninio leidinio puslapį; jei atsiranda naujesnės informacijos, publikacija perkeliama į atitinkamą rubriką, o vėliau – į portalo archyvą. Taigi, e. žurnalistų tikslas – pateikti tokią publikacijos antraštę, kuri ne tik *tradiciškai* patrauktų skaitytojų dėmesį ir paskatintų perskaityti publikaciją, bet ir sukeltų norą ją pakomentuoti.

Visų, norisi tikėtis, aptiktų naujienų portale „Delfi“ skelbtų publikacijų pavadinimai, turintys žodį „kinų“ (ar susijusį su kinais), yra pateikti 1 lentelėje.

I LENTELĖ. KINŲ LIETUVOJE PAMINĖJIMAS NAUJINIŲ PORTALO „DELFI“
PUBLIKACIJŲ PAVADINIMUOSE

Publikacijos data	Pavadinimas	Skaitytojų komentarų skaičius
2006 12 07	„Sostinėje įsikurs kinų kvartalas“	219
2007 11 21	„Kinų svajonė – savas kvartalas Vilniuje“	284
2008 03 29	„Vis daugiau lietuvių ryžtasi mokytis kinų kalbos“	111
2008 05 10	„Vilniuje kuriasi antras kinų kvartalas“	243
2008 09 12	„Dideles sumas pakloję į Lietuvą dirbti plūsta kinai“	79
2008 10 01	„Kinų statybininkams tapus vištų gaudytojais, siekiama griežtinti reikalavimus darbdaviams“	28
2010 11 20	„Kinams gali tekti gelbėti Lietuvos universitetus“	176
2013 02 20	„Mokslininkas: kinai Lietuvoje kuria verslą, turkai – ieško žmonių“	46

Šaltinis: www.delfi.lt.

¹⁸ Naujienų portalas „Delfi“ neredaguoja skaitytojų komentarų nei prieš, nei po to, kai jie pasirodo portale, tai – vien skaitytojų sukurtas turinys. Tačiau „Delfi“ prižiūri komentarus ir pašalina netinkamus – vulgarius, skatinančius smurtauti, grasinančius, užgaulius, reklaminius ir pan. pagal teisės aktais numatytas aplinkybes. „Delfi“ perduoda komentaro IP ar kitą informaciją apie komentaro autorius tik teisėtvarkos struktūroms, esant teisės aktais numatytoms aplinkybėms. Kasdien „Delfi“ parašoma apie 11 000 komentarų, pašalinama apie 860, t. y. apie 8 proc. 60 proc. „Delfi“ auditoriją sudaro vyresni nei 24 m. asmenys. Dažniausiai tai – išsilavinę, didesnei vidutinio dydžio pajamas gaunantys skaitytojai. Žr.: <http://www.delfi.lt/help/about.php>.

1 lentelės duomenys duoda pagrindo manyti, kad, atsiradus galimybei apibūdinti Lietuvoje apsistojučius kinus kaip nacionalinės diasporos užuomazgą, t. y. 2006 metais, manipuliavimas *kinų korta* tapo savotišku žurnalistiniu masalu naujienų portalo „Delfi“ auditorijai susidomėti Lietuvos visuomenei aktualiomis temomis. Taigi, siejant su imigracijos į Lietuvą klausimu ir naudojant agresyvias žurnalistikos priemones – dramatizuojant informacijos pateikimo toną, Lietuvai buvo skelbiamas *geltonasis pavojus* – kad per trejus metus susikurs kinų kvartalai (iš viso 3 straipsniai). Matyt, siekiant pateikti alternatyvą paplitusiam teiginiui, kad *geltonojo pavojaus* baimė užgožia bet kurį norą daugiau sužinoti apie azijiečius ir jų papročius (Takaki 1989), buvo paskelbta apie Lietuvos gyventojų domėjimąsi kinų kalba (iš viso 1 straipsnis). Tuo pačiu principu, t. y. paminėti kinus antraštėje, remiamasi ir 2008 m. rudenį informuojant apie užsieniečių įdarbinimo Lietuvoje problemas (iš viso 2 straipsniai). Atsitiktinai ar ne, kinai tapo tam tikru Lietuvos ekonomikos būsenos rodikliu: legaliai atvykusių kinų įsidarbinimo problemas jau buvo galima suvokti kaip pirmuosius ekonominės krizės ženklus. Be to, galima manyti, kad ir Lietuvos ekonomikos kilimas, ir kinų kvartalų ar net diasporos kūrimasis Lietuvoje yra Vyriausybės ekonominės politikos ir laiko klausimas. Po dvejų metų pertraukos, 2010-aisiais, kinai buvo prisiminti svarstant apie galimą studentų trūkumą Lietuvos universitetuose artimiausiais metais. Praėjus penkeriems metams po *geltonojo pavojaus* paskelbimo, 2013 m., kinų įsikūrimo ir veiklos Lietuvoje tema buvo atgaivinta naujienų portale „Delfi“, peržvelgiant gautus disertacinio tyrimo rezultatus.

Komentarų skaičius tik santykinai atspindi komentuojamos publikacijos temos aktualumą ir skaitytojų susidomėjimą, nes parašytas komentaras yra nulemtas daugialypių veiksmų: nuo noro rašyti atsiradimo iki techninių įgūdžių paskelbti komentarą numatytame virtualios erdvės lauke. Pastebima tai, kad kinų kvartalo Vilniuje kūrimosi tikimybė sulaukė daugiau skaitytojų dėmesio negu kinų kalbos populiarumas tarp lietuvių ar tuo labiau – kinų imigrantų problemos. Mokslininko teiginys apie pagrindinę kinų veiklos sritį Lietuvoje – verslą taip pat nesukėlė ypatingo internautų noro komentuoti šio, matyt, jau savaime suprantamo fakto. Tačiau ir komentarų skaičius, ir jo mažėjimas, lyginant skaitytojų reakciją į pirmąją ir paskutinę publikaciją apie kinus Lietuvoje, duoda pagrindo manyti, kad šiuo metu kinų invazijos grėsmė nėra vyraujanti tema nacionaliniame diskurse.

Džiazo kompozicija kinų tema

Tikslinga priminti, kad interneto lankytojai, parašę nors vieną komentarą, tampa virtualios („W2.0“) bendruomenės laikinosios grupės nariais, šios grupės teksto tam tikra tema bendraautorais ir diskursyvinų praktikų agentais.

Taip pat tikslinga apibūdinti tekstą, kurį kuria „W2.0“ bendruomenės nariai, įsitraukdami į dialogą vienas su kitu ar vienas su visais. Šio kolektyvinio

teksto kūrimą galima palyginti su džiaz improvizacijomis (angl. *jam session*), kai tradicinės autorystės suvokimas dingsta ir atsiveria nauja erdvė laisvai kurti (Eco 1998). Tekstas rašomas tol, kol autoriai, aptardami temą ar tiesiog tuščiažodžiaudami, neišsisemia¹⁹. Užbaigtą tekstą, t. y. kai diskusija išblėso ir komentarų neberašoma, bet neužbaigtą dialogą būtų galima priskirti prie polifoninio romano žanro. Polifoniniam romanui būdingi šie trys bruožai: pirma, dabarties aktualijos yra teksto supratimo išeities taškas; antra, herojus remiasi savo patirtimi ir prasimanymais, o ne autoritetų nuomone; trečia, teksto daugiastiškumas ir daugiabalsiškumas (Bachtin 1979).

Turint omenyje interpretacijos discipliną (humanitarinių ir socialinių mokslų) politinius skirtumus, teksto skaitymas yra daugialgis ir kartu tolygus kultūros skaitymui (Cottom 1989). Teksto nagrinėjimas taikant kiekybinius, paprastai turinio (angl. *content*) analizės, ar kokybinius metodus leidžia išskirti tam tikros kultūros / visuomenės vyraujančias ir (ar) marginalines idėjas, kurios gali būti apibūdinamos kaip kultūrinės reprezentacijos. Taigi tyrėjo tikslas – išskirti virtualios bendruomenės grupės sukurtą polifoninio teksto pagrindines temas, kurios ir leis išsiaiškinti nacionalinės tapatybės aspektus ir apibūdinti populiarų diskurso turinį koku nors klausimu.

Šiame darbe analizuojama socialinė refleksija, išreikšta polifoniniu tekstu, kurio kūrimo atskaitos taškas buvo informacija apie kinų įsikūrimą ir veiklą Lietuvoje. Tekstas yra rezultatas daugiametės „W2.0“ bendruomenės kūrybos, vykusios nuo 2006 iki 2013 m. su ilgiausia penkerių metų (2008 ir 2013 m.) pertrauka. Šio darbo autorė susitelkia į 2013 m. sukurtos teksto dalies analizę. Tačiau, siekiant, kad tekstas būtų suvokiamas kaip vientisas, pateikiami ir 2006–2008 m. parašytų teksto dalių (1 lentelėje minimų pirmųjų keturių straipsnių) skaitytojų komentarų analizės rezultatai²⁰.

Pirmiausiai pažymėtina, kad komentarai taip pat gali atskleisti žurnalo ir skaitytojo santykį. Pirmoji publikacija apie kinų kvartalo atsiradimą (2006 m.) sukėlė aštrius debatus dėl žiniasklaidos skleidžiamos informacijos imigracijos tema (žiniasklaida kartais buvo vertinama kaip anuometinės rinkiminės propagandos priemonė). Galima manyti, kad konvenciniai žurnalistų ir skaitytojų santykiai, bent jau nagrinėjamo teksto atveju, kartais yra grindžiami nepasitikėjimu vieni kitų kompetencija. Pirmieji dažnai pateikia paviršutiniškos informacijos ir ja akivaizdžiai manipuliuoja bei taip išreiškia savo požiūrį tiek į profesiją, tiek į auditoriją, o antrieji išreiškia nepasitikėjimą konkrečia publikacijos autoriaus ir apskritai visos žiniasklaidos kompetencija.

Teksto analizė atskleidė, kad virtualios bendruomenės nacionalinė tapatybė buvo tipiškai reprezentuojama per santykį su *Kitais*, t. y. požiūris į kinus ir galimybę, jog Lietuvoje atsirastų kinų kvartalas, išsakomas per santykį su nacionalinės tapatybės ypatumais ir aktualiomis Lietuvos realijomis.

¹⁹ Remiantis straipsnio autorės ilgamečiais „W 2.0“ savilaidos stebėjimais, galima teigti, kad skaitytojų susidomėjimas koku nors straipsniu paprastai trunka ne ilgiau kaip tris paras.

²⁰ Išsamesni tyrimo duomenys pateikiami: Žvinklienė 2010.

Polinkis į etnocentrizmą ir homogeninę etninę ar bent lingvistinę aplinką buvo dažnai racionalizuojamas Lietuvos istorine socialine patirtimi, pavyzdžiui, prisimenant Holokausto metu sunaikintus žydų getus ar esamas Vilniaus taboro problemas. Tačiau, suprantant neišvengiamą Lietuvos etninę ir rasinę dehomogenizaciją, kitataučių teritorinė dispersija (išbarstymas, išsklaidymas) ir lietuvių kalbos mokėjimas buvo dažniausiai minimi tarp būtiniausių sąlygų gyventi Lietuvoje.

Neryški (pagal komentarų skaičių), bet nuolat nagrinėjama tema – tai Lietuvos moterų seksualinis ir reprodukcinis elgesys kaip Lietuvos etninės ir rasinės dehomogenizacijos priežastis. Autoriai, išreiškdami neigiamą požiūrį į potencialias ir esamas etniškai mišrias santuokas bei jose gimusius vaikus ir dažniausiai ignoruodami Lietuvos vyrų aktyvumą šioje srityje, patvirtino patriarchalinių nuostatų kontroliuoti moters kūną, kuris turi „tarnauti“ tik „saviems“ vyrams ir tautos išsaugojimui, gajumą Lietuvos visuomenėje.

Teigiamas kinų ir kinų darbo imigracijos į Lietuvą vertinimas buvo minoringė teksto tema. Teigiamas požiūris į kinus dažnai būdavo išreiškiamas per kritinį požiūrį į pačius lietuvius, lietuviybės išsaugojimą, lietuvių emigraciją ir pan. Daugeliu atvejų tai buvo savotiškas kvietimas užmegzti dialogą apie lietuviškosios tapatybės ypatumus, kuriai, panašu, būdingas mainų nelygiavertiškumas. Tarptautinis mobilumas yra suprantamas greičiau kaip galimybė emigruoti iš Lietuvos negu kitataučių imigracija į Lietuvą.

Teksto turinio analizė davė pagrindo virtualios bendruomenės reakciją į informaciją apie kinų kvartalų kūrimąsi Lietuvoje taip pat vertinti kaip vieną iš pretekstų išsakyti savo nuomonę apie nacionalinės rinkos ir užimtumo politikos, neapsaugančios Lietuvos piliečių nuo nedarbo ir skatinančios emigruoti, ypatumus. Tai savotiškai patvirtina interneto, kaip vienos iš demokratijos ir socialinio stabilumo užtikrinimo priemonės, socialinę reikšmę: bet kuriuo atveju geriau nepasitenkinimą valdžia išreikšti virtualioje erdvėje negu prie Lietuvos Seimo.

Teksto, sukurto 2006–2008 m., analizės viena iš pagrindinių išvadų yra ta, kad Lietuvos visuomenės orientalizmas kinų atžvilgiu, iš dalies atskleistas nagrinėjant virtualios bendruomenės sukurtą polifoninį tekstą, dažniausiai pasireiškia kaip sinofobija, kurios lygiui Lietuvoje gyvenančių kinų skaičius neturi įtakos. Taip pat galima teigti, kad žiniasklaida, aktualizuodama kinų invazijos į Lietuvą tikimybę, provokuoja viešinti sinofobines nuotaikas.

Teksto dalis, sukurta 2013 m., turėtų būti vertinama kaip atgaivintas, bet paskutinis akordas, perteikiantis visų rašytinių improvizacijų (angl. *jam session*) kinų tema esmę. Iš tikrųjų kinų imigracijos į Lietuvą diskurso temų struktūra praktiškai atkuriami nepakitusi nagrinėjant kiekvieno straipsnio komentarus. Tačiau 2013 m. parašyto teksto dalyje kinai, kaip pagrindiniai jo herojai, iš esmės buvo ignoruojami: iš 46 komentarų tik 7-uose aptiktas žodis „kinai“. Manytina, kad ne be straipsnio antraštės „Mokslininkas: kinai Lietuvoje kuria verslą, turkai – ieško žmonų“ poveikio kinai buvo išbraukti iš etninio-rasinio vyrų, eksploatuojančių *geltonkasių* lietuvaikių kūnus, sąrašo.

Turint omenyje, kad dabarties aktualijos yra teksto supratimo išeities taškas, yra pagrindo manyti, kad komentarų skaičiui turėjo įtakos tiek kinų ir (ar) turkų imigracijos aktualumas, tiek virtualios erdvės kontrolė. Sąlyginis autorių anonimiškumas skatina cenzūruoti savo komentarus ir pratina piliečius prie viešo politinio korektiškumo, bet kartu gali paskatinti nebereikšti nuomonės virtualioje erdvėje.

2013 m. publikacijos aktualumą Lietuvos auditorijai išreiškia tokie komentarai:

galimai²¹

2013-02-20 19:17

Kas čia naujo ir netikėto, kad kinai migruoja į Lietuvą.

Saulė

2013-02-20 19:43

o įdomu, ar yra tokia Europos šalis, kur kinai nesiekia įkurti savo restoranų, o turkai neieško žmonių??

Yra pagrindo manyti, kad dabar lenkų problema yra laikoma aktualesne negu kinų ar turkų buvimo Lietuvoje klausimas. Bet kuriuo atveju lenkų *korta* gali būti panaudojama kaip provokacija sukelti debatus apie etninius santykius:

AK

2013-02-20 23:51

Jau laikas kviešti lenkus.

AK

2013-02-20 23:54

Susidurdami su lietuvių liguistų antilenkiškumu, dirbtinai įskiepytu bendrų priešių, mes susiduriame su teiginiais kai kurių lietuvių:

- jei ne lenkai dabar būtume vokiečiai ir gyventume geriau;
 - jei ne lenkai dabar būtume rusais ir gautume pigesnes dujas, naftą.
-

Vis dėlto galima manyti, kad vienas geriausių būdų užslopinti provokaciją yra ne tik nurodyti diskurso tvarkos taisykles, bet ir nesuasmenintai ironizuoti Lietuvos lingvistinę politiką:

Scupas

2013-02-21 00:50

ne ce pataikakei lenkiuk, kitas straipsis apie lenkus. prie didesniu nesamonių prives ta palengita svietimo reforma lenkam, jie dar skaityt nemoka kur pataiko tj dar ir fludina..

²¹ Straipsnyje naudojamos skaitytojų originalių komentarų kopijos, t. y. skaitytojo slapyvardis, komentaro parašymo data, laikas ir kalba, įskaitant abėcėlę, netaisyta. Tačiau kai kurių pateiktų komentarų tekstas buvo sutrumpintas.

Be abejo, „W2.0“ savilaidos politinio korektiškumo klausimas buvo aktualus ir pirmųjų teksto dalių rašymo laikotarpiais, pavyzdžiui:

Čerčilis

2007-11-21 20:07

Administratoriau, ir ką nekorektiško parašiau?

Tačiau atrodo, kad pastaruoju laiku „W2.0“ savilaidos kontrolė tampa griežtesnė. Anksčiau tai, kad komentaras pašalintas, galėjo pastebėti tik komentaro autorius ir tyrėjas, stebintis internetinius debatus ir fiksuojantis komentarų skaičių. Dabar, tobulėjant informacinėms technologijoms, pasinaudojama galimybe viešinti kontrolės rezultatus, galbūt net ir didaktiniams tikslams:

Komentaras panaikintas:

geltonkasė 2013-02-20 19:24; **nekebabas** 2013-02-20 19:29 ir 2013-02-20 20:08;

nesuprantu 2013-02-20 19:48; **nu jau Šalčininkuose** 2013-02-21 08:30;

O Stalinas Lenkiją 2013-02-21 08:34; **Lenkai nepranokstami** 2013-02-21 13:16.

Sprendžiant iš komentarų autorių pasirinktų slapyvardžių, komentarų turinys buvo susijęs ne su kinais, o greičiau su nacionalinio seksualumo ir lenkiškumo klausimais.

Komentuotojas, pasivadinęs „Pabaigos pradžia“, ryškiau atkartoto didesnę dabartinę susirūpinimą emigracijos negu imigracijos klausimais, įeinančiais į Lietuvos nacionalinės rinkos ir užimtumo politikos sritį:

Pabaigos pradžia

2013-02-20 19:24

Štai kur nusiritom, kai lietuviai prispausti vargų, neteisybės, pažeminimų, negalėdami savo Tėvynėje išgyventi priversti palikti savo namus, emigruoti, na o čia svetingai priimami kinai, turkai, kiti panašūs „mieli sveteliai“. Jiems sudaromos puikios sąlygos čia įsikurti, užsiimti verslais, daryti ką jie nori, čia jie jaučiasi kaip šeimininkai ir kuo toliau, tuo jų atvažiuos daugiau, o lietuvių išvažiuos vis daugiau. Įdomu kas ateityje liks iš šios šalies, kokie žmonės čia gyvens, jei ir toliau bus vykdoma tokia netoliaregiška politika?

Yra pagrindo manyti, kad nuomonė apie užsienio verslo protegavimą Lietuvoje yra gana paplitusi:

Labai idomu

2013-02-20 20:17

Na tokių kiniečių verslą ir lietuviai galėtų kurti jei jų netikrintų mokesčių inspekcija:) Tik va viena bėda, kas leidžiama kinui -draudžiama lietuviui....

Geltonojo pavojaus grėsmė, kritinis požiūris į nacionalinę (i)migracijos politiką, kuri yra suvokiama kaip griauianti tautinės valstybės pamatus, buvo išreikšti kaip *klasikinis* susirūpinimas lietuvių kalbos statusu:

...

2013-02-20 21:28

neuzilgo turku ir kiniecių kalba taps valstybinė, jeigu busim tolie liberalai,

Panašiai nerimaujama dėl etninio ir rasinio homogeniškumo išsaugojimo:

zara

2013-02-20 22:53

...turkai - namo nafig pas savo bobas, o del kinu dar pagalvosim...na kad tik neprilektu perdaug, jog reiktu minioj jau skaiciuot - siauraakiu daugiau ar europieciu...

Nacionalinio saugumo klausimas apskritai tampa nerimo šaltiniu:

Jonas

2013-02-21 11:12

Kai tik Lietuvoje susidarys kinų pakankama kritinė masė jie tuoj pat susijungs į mafijinio tipo grupuotę. Įdomu, ar supranta tai valdžioje esantys?

Beje, verta pažymėti vieną įdomią 2013 m. parašyto teksto dalies ypatybę: beveik nepasitaiko tautosakinių nacionalinių stereotipų pavyzdžių, siekiančių tarybinius laikus²². Apibendrinant galima teigti, kad nacionaliniai stereotipai paprastai pasireiškia, kai nepakanka informacijos apie *Kitą / Kitus*. Jie gali tapti adaptaciniu mechanizmu greitai kintant informacinei ir socialinei aplinkai. Atsiskleidžia, kad dėl „W2.0“ viešosios erdvės *sterilizacijos*, kuri paprastai apibūdinama „politinio korektiškumo“ terminu, tendencijos galimybė kurti „W2.0“ savilaidos nacionalinių stereotipų tautosaką yra ribota, o esami pavyzdžiai yra nustumti į interneto svetainių archyvus.

Pripažįstant tautosakos istorinę ir kultūrinę vertę, paskutinė teksto apie kinų įsikūrimą ir veiklą Lietuvoje ištrauka gali būti interpretuojama labai įvairiai:

Mr.Sunhujvaj

2008-03-30, 00:32

Optimistas mokosi anglų kalbos

Pesimistas mokosi kinų kalbos

Realistas mokosi saudyti iš Kalasnikovo automato.

²² Straipsnyje paminėtas lietuvių ir lenkų santykių tautosakinis pavyzdys yra greičiau išimtis ir, vartojant populiarią leksiką, *ne į temą*.

Apibendrinimas: „W2.0“ savilaida ir viešosios erdvės demokratizacija

„W2.0“ savilaida – vertingas duomenų šaltinis tiriant nacionalines diskursyvinės praktikas. Tyrimo rezultatai rodo, kad žiniasklaida, aktualizuodama kinų invazijos į Lietuvą tikimybę, provokuoja sinofobines nuotaikas, tad orientalizmas kinų atžvilgiu dažniausiai pasireiškia kaip sinofobija, kuriai Lietuvoje gyvenančių kinų skaičius neturi įtakos. Pastarųjų laikų kinų invazijos į Lietuvą temos deaktualizavimas ir bendras nacionalinės virtualios erdvės kontrolės stiprinimas veikia ne tiek sinofobinių nuotaikų kaitą, kiek viešai jas slopina politinio korektiškumo plėtros virtualioje viešojoje erdvėje bendrame kontekste.

„W2.0“ savilaida Lietuvoje apskritai ir „W2.0“ savilaidos kinų Lietuvoje tema analizės rezultatai konkrečiai skatina kelti neišvengiamą klausimą apie nacionalinės „W2.0“ savilaidos ypatybes ne tiek informacinių technologijų raidos, kiek pačios demokratijos ir įsitraukimo į demokratinius procesus raidos kontekste. Pirmiausiai keliama šie klausimai: *Ką komentarai suteikia viešajai erdvei? Kaip jie leidžia apibūdinti viešąją erdvę ir kuo nacionalinė „W2.0“ savilaida skiriasi (vertinant debatų kokybę) nuo kitų nacionalinių savilaidų?*

Atsakymas į pirmąjį klausimą akivaizdus: komentarai viešojoje erdvėje parodo pilietinį aktyvumą ir yra vienas iš viešosios erdvės demokratizavimo rodiklių. Stokojant duomenų, likę du klausimai gali sulaukti labiau atsakymų prielaidų negu pačių atsakymų.

Bandant suformuluoti šias prielaidas, prasminga atsižvelgti į duomenis, gautus atliekant vieną iš paskutiniųjų „W2.0“ savilaidos tarptautinių tyrimų, kurio metu buvo naudojama normatyvinė diskursyvinės etikos prieiga ir taikomi kiekybiniai metodai (Ruiz et al. 2011). Skaitytojų komentarų penkiuose nacionaliniuose internetiniuose leidiniuose²³ tyrimas parodė, kad, nepriklausomai nuo publikacijos temos, dauguma skaitytojų (82 proc.) parašo tik vieną komentarą ir realiai neįsitraukia į diskusiją, t. y. debatų aktualumas nereiškia, kad skaitytojai nusiteikia argumentuoti savo požiūrį. Pastebėta, kad skaitytojai stengiasi nusišalinti nuo užgaliojimų ir neigiamam požiūriui išreikšti dažnai naudojasi tokia retorikos strategija kaip ironija. Tyrimo autorių manymu, politinis-kultūrinis kontekstas yra tiesiogiai susijęs su demokratine nacionalinių debatų kokybe. Liberalaus demokratijos modelio šalių žiniasklaidoje (*NYTimes.com* ir *Guardian.co.uk*) buvo nustatytas didesnis „W2.0“ savilaidos vidinis pliuralizmas, t. y. platesnė argumentacija, skaitytojų tarpusavio pagarba ir idėjų įvairovė, negu poliarizuoto pliuralizmo demokratijos modelio šalių žiniasklaidoje (*ElPais.es*, *Repubblica.it* ir *LeMonde.fr*). Laikantis prielaidos, kad žiniasklaidos sistemų ir politinių sistemų santykis turi įtakos demokratinių debatų kokybei, tyrėjus nustebino atradimas, kad komentarų moderavimo strategijos

²³ Didžioji Britanija – *Guardian.co.uk*, JAV – *NYTimes.com*, Ispanija – *ElPais.es*, Italija – *Repubblica.it*, Prancūzija – *LeMonde.fr*.

skirtumai neturi tiesioginės įtakos komentarų dinamikai. Tyrimo autoriams pavyko išskirti du „W2.0“ auditorijos modelius – marginalinę debatų bendruomenę, kurią dažniausiai formuoja garbinga diskusija tarp skirtingą požiūrį turinčių asmenų, ir dominuojančią homogeninę bendruomenę, kuri nepasižymi argumentuotais debatais ir kurioje vyrauja jausmai įvykių atžvilgiu.

Šio ir straipsnyje aptarto tyrimo rezultatų palyginimas gali būti tik sąlyginis. Tačiau net ir toks palyginimas leidžia manyti, kad Lietuvos „W2.0“ savilaida turiniu ir kokybe iš esmės yra panaši į kitų demokratiškesnių šalių „W2.0“ savilaidą (galbūt ji artimesnė Viduržemio jūros šalių „W2.0“ savilaidai). Lietuvos „W2.0“ auditorija, įsitraukdama į „W2.0“ savilaidą, t. y. rašydama komentarus, taip pat dažniau naudoja virtualiąją erdvę reprodukuoti hegemoninėms pažiūroms ir išreikšti frustracijai valdančiosios klasės atžvilgiu negu turininiams debatams. „W2.0“ savilaidos kinų Lietuvoje tema analizės rezultatai gali būti interpretuojami kaip vienas iš empirinių argumentų, pagrindžiančių šį teiginį; be to, jie suteikia pagrindą tikslinti demokratizacijos procesų Lietuvoje apibūdinimą.

Literatūra

- Bachtin, M. [Бахтин, М. М.] 1979. *Проблемы поэтики Достоевского*. 4-е изд. Москва: Советская Россия.
- _____. 1999. *Русская философия: словарь*. Под общ. ред. М. Маслина, 34–37. Москва: ТЕРРА-Книжный клуб; Республика.
- Brubaker, R., Cooper, F. 2000. “Beyond ‘Identity’.” *Theory and Society* 29 (1): 1–47.
- Castells, M. 2001. *The Internet Galaxy, Reflections on the Internet, Business and Society*. Oxford: Oxford University Press.
- Cohen, R. 1997. *Global Diasporas. An Introduction*. Seattle: University of Washington Press.
- Cottom, D. 1989. *Text and Culture: The Politics of Interpretation*. University of Minnesota Press.
- Dahlberg, L. 2001. “Democracy via Cyberspace: Mapping the Rhetorics and Practices of Three Prominent Camps.” *New Media and Society* 3 (2): 157–177.
- Drevel, A. 2009. „Virtualios bendruomenės išraiškos“. *Grupės ir aplinkos* 1: 177–197.
- Eco, U. 1976. *A Theory of Semiotics*. Bloomington: Indiana University Press.
- Ester, P., Vinken, H. 2003. “Debating Civil Society. On the Fear for Civic Decline and Hope for the Internet Alternative.” *International Sociology* 18 (4): 659–680.
- Foucault, M. 1978. *The History of Sexuality I*. New York: Pantheon Books.
- _____. 1998. *Diskurso tvarka*. Vert. Marius Daškus. Vilnius: Baltos lankos.
- Fumaroli, M. 1998. *L'École du silence*. Paris: Flammarion.
- Gardiner, M., Bell, M. M. 1998. “Bakhtin and the Human Sciences: A Brief Introduction.” In *Bakhtin and the Human Sciences*, eds. M. M. Bell, M. Gardiner, 3–11. London: SAGE.
- Habermas, J. 1984. *The Theory of Communicative Action*. Boston: Beacon.
- _____. 1989. *The Structural Transformation of the Public Sphere: An Inquiry into*

- a *Category of Bourgeois Society*. Trans. T. Burger with F. Lawrence. Cambridge: Polity Press.
- _____. 1992. *Moral Consciousness and Communicative Action*. Cambridge: Polity Press.
- Hine, Ch. 2000. *Virtual Ethnography*. Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Jones, S. G. 1998. "Information, Internet, and Community: Notes Toward an Understanding of Community in the Information Age." In *Cybersociety 2.0: Revisiting Computer-Mediated Communication and Community*, ed. S. G. Jones, 7–35. London: SAGE Publications.
- Krikščiūnas, P. 2004. „Interneto folkloras: rūšis ar sklaidos būdas?“ *Tautosakos darbai* XX (XXVII): 21–29.
- Larin, A. G. [Ларин, А. Г.] 2009. *Китайские мигранты в России. История и современность*. Москва: Восточная книга.
- Liubinienė, N. 2006. "Image of Lithuanian Emigrant: Discourse Analysis." *Social Sciences* 2 (52): 39–46.
- Marcinkevičienė, R. 2005. „Apie komentatorius ir komentarus.“ *Akiračiai* 7 (371): 4. *Migracijos metraštis*. 2005–2012. Vilnius: Migracijos departamentas prie LR VRM.
- Morley, D. 1992. *Television, Audiences and Cultural Studies*. London: Routledge.
- Pieke, F. 2004. *Chinese Globalization and Migration to Europe*. San Diego: University of California. The Center for Comparative Immigration Studies. Working Paper 94.
- Rheingold, H. 1993. *The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier*. MA: Addison-Wesley Pub. Co.
- Rothenbuhler, E. W., Coman, M., eds. 2005. *Media Anthropology*. London: Sage Publications.
- Ruiz, C., Domingo, D., Mico, J. L., Diaz-Noci, J., Meso, K., Masip, P. 2011. "Public Sphere 2.0? The Democratic Qualities of Citizen Debates in Online Newspapers." *The International Journal of Press/Politics* 16 (4): 463–487.
- Sadovskaya, E. 2007. "Chinese Migration to Kazakhstan: A Silk Road for Cooperation or a Thorny Road of Prejudice?" *China and Eurasia Forum Quarterly* 5 (4): 147–170.
- Said, E. W. (1978). 2006. *Orientalizmas*. Iš anglų kalbos vertė V. Davoliūtė, K. Seibutis. Vilnius: Apostrofa.
- Savoniakaitė, V. 2003. „Multimedija: antropologės požiūris“. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 3 (12): 113–128.
- Šidiškienė, I. 2010. „Internetiniai tekstai kaip vedybų tyrimo šaltinis“. *Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos* 10 (19): 37–60.
- Takaki, R. T. 1989. *Strangers from a Different Shore: A History of Asian Americans*. Boston, Massachusetts: Little Brown and Company.
- Taylor, Ch. 1992. *Multiculturalism and "The Politics of Recognition"*. Princeton: Princeton University Press.
- Tereškinas, A. 2007. *Esė apie skirtingus kūnus: kultūra, lytis, seksualumas*. Vilnius: Apostrofa.
- Yee, H., Storey, I., eds. 2002. *The China Threat: Perceptions, Myths and Reality*. London: Routledge Curzon.
- Vujnovic, M., Singer, J. B., Paulussen, S., Heinonen, A., Reich, Z., Quandt, T., Hermida, A., Domingo, D. 2010. "Exploring the Political-Economical Factors of

- Participatory Journalism: A First Look into Self Reports by Online Journalists and Editors in Ten Countries.” *Journalism Studies* 4 (3): 285–296.
- Žvinklienė, A. 2010. „Orientalizmas lietuvių tarpe. Kinų atvejis virtualioje bendruomenėje“. Iš *Socialiniai pokyčiai eurointegracijos procese 2*, red. V. Gaidys, 55–71. Vilnius: UAB „Spaudmeta“.
- Žvinklienė, A. 2012. „Socialinė lygių galimybių kontrolieriaus tarnybos refleksija: Lietuvos „Web 2.0 bendruomenės“ atvejis“. *Lyčių studijos ir tyrimai* 10: 60–70.

Internetinės prieigos (žiūrėta 2013 07 19–2013 08 11)

- Aginskaitė, S. 2013. „Mokslininkas: kinai Lietuvoje kuria verslą, turkai – ieško žmonių.“ Vasario 20 d. <http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/mokslininkas-kinai-lietuvoje-kuria-versla-turkai-iesko-zmonu.d?id=60721857#ixzz2Xaphp1G6>.
- Baločkaitė, R., Butkevičienė, E., Vaidelytė, E., Vinogradnaitė, I. 2008. *Svarstymų demokratija ir informacinės technologijos: piliečių įgalinimas per šiuolaikines komunikacijos priemones*. Metodinė medžiaga. Vilnius. <http://archive-lt.com/page/999903/2012-12-17/http://www.e-demokratija.lt/lt/tekstai/studijos?id=19>.
- Chlynova, K. 2007. „Kinų svajonė – savas kvartalas Vilniuje“. *Vilniaus diena*, www.delfi.lt, lapkričio 21 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=15074873&categoryID=7&ndate=1195596000>.
- Dėl Lietuvos imigracijos politikos gairių patvirtinimo*. 2008. Lietuvos Seimas. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=332671&p_query=&p_tr2=.
- „Dideles sumas pakloję į Lietuvą dirbti plūsta kinai“. 2008. www.delfi.lt, rugsėjo 12 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18514168&categoryID=11&ndate=1221166800>.
- Digrytė, E. 2008. „Jaunimas paneigė mitą, kad yra tolerantiškas kitokiems“. www.delfi.lt, birželio 11 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=17357998&categoryID=7&ndate=1213131600>.
- Есо, У. [Эко, У.] 1998. „От Интернета к Гуттенбергу: текст и гипертекст“. Из публичной лекции Умберто Эко на экономическом факультете МГУ 20 мая 1998. www.inter.net.ru/10/32.html.
- Garcia, A. C., Standlee, A. I., Bechkoff, J., Yan, C. 2009. “Ethnographies Approaches to the Internet and Computer-Mediated Communication.” *Journal of Contemporary Ethnography* 1 (38): 52–84. <http://www.online.sagepub.com>.
- Gyventojai ir socialinė statistika*. Statistikos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. <http://db1.stat.gov.lt/statbank/SelectTable/Omrade0.asp?SubjectCode=S3&ShowNews=OFF&PLanguage=0>.
- Gurevičius, A. 2006. „Sostinėje išikurs kinų kvartalas“. *L.T.* www.delfi.lt, gruodžio 7 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=11442922&categoryID=7&ndate=1165442400>.
- Jablonskaitė, D. 2008. „Vis daugiau lietuvių ryžtasi mokytis kinų kalbos“. *Vilniaus diena*, www.delfi.lt, kovo 29 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=16492604>.
- Karaliūnaitė, U. 2013. „Kam lietuviui internetas?“ www.delfi.lt, liepos 30 d. <http://verslas.delfi.lt/media/kam-lietuviui-internetas.d?id=61935551#ixzz2aUmkubct>.

- Kipling, R. 1899. *The White Man's Burden*. http://www.poetryloverspage.com/poets/kipling/white_mans_burden.html.
- Laukaitytė, R. 2008. „Kinų statybininkams tapus vištų gaudytojais, siekiama griežtinti reikalavimus darbdaviams“. *www.delfi.lt*, spalio 1 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=18727077&categoryID=11&ndate=1222808400>.
- Sinkevičius, D., Samoškaitė, E. 2013. „Lietuvai paskelbtas karas komentaruose: kaip sumenkinti valstybingumą“. *www.delfi.lt*, liepos 5 d. <http://verslas.delfi.lt/media/lietuvai-paskelbtas-karas-komentaruose-kaip-sumenkinti-valstybinguma.d?id=61779959#ixzz2YHEdHERK>.
- Spinter tyrimai. 2008. „Apklausa: Lietuvos gyventojai tvirtina toleruojantys kitos rasės žmones, bet nenori, kad jų daugėtų“. *www.delfi.lt*, gegužės 14 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=17015146&categoryID=7&ndate=1210712400>.
- Thornton, A. 2001. *Does Internet Create Democracy?* <http://www.wr.com.au/democracy/index.html>.
- „Vilniuje kuriasi antras kinų kvartalas“. 2008. *www.delfi.lt*, gegužės 10 d. <http://www.delfi.lt/archive/article.php?id=16971637&categoryID=7&ndate=1210366800>.
- „Web 2.0“. <http://www.web2summit.com/web2011>.

(W2.0) Public Sphere: Chinese Discourse in Lithuanian Users' Generated Content

Summary

The main idea of the article is to define and detect the changes in Lithuanian identity construction in relation to ethnic *Other*. For this reason, users' generated content, i.e. readers' comments as a polyphonic text created by the Lithuanian W2.0 community in response to the publications about Chinatowns and Chinese activities in Lithuania published in the popular national internet-portal DELFI.lt during 2006-2008 and 2013, is analyzed. The concept of orientalism that refers to a set of cultural practices and discourses usually defined as ethnocentrism, prejudicial stereotyping etc., is used for the interpretation of data.

The main outcome of the research suggests that Lithuanian orientalism appears mainly as sinophobia which is not related to the actual number of Chinese settled in Lithuania. It may be also said that by actualizing Chinese "invasion" in Lithuania the mass media provoke the publicity of sinophobic sentiments.

At present, de-actualization of the Chinese topic in the Lithuanian on-line mass media, on the one hand, and strengthening of the total legal control of the users' generated content, on the other hand, can be observed. In the context of the forced spread of political correctness in the (W2.0) public sphere both processes influenced a suppression of sinophobic sentiments in public more than actual changes in the national identity.

Finally, it is possible to presume that the Lithuanian W2.0 public sphere is similar to the W2.0 public sphere of other democratic countries. It is closer to Mediterranean countries in its democratic quality of users' generated content, i.e. the national community mainly uses the W2.0 public sphere to reproduce hegemonic attitudes and express its frustration with the authorities instead of leading argumentative debates.